Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

НАПЕРАД!

Беларуская радыкальная тыднёвая часопіс.

Цана асобнага нумару **20 гр.**

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацы
Вільня, Віленская 8, кв. 3.

Прыймо інтэрэсантаў
ад 9 да 2 гадз. што-дня,
апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты:
год—7 зл., за паўгоду—
3 50 гр., за 3 мес.—2 зл.,
зл. за 1 мес.—75 гр.

Год 2. Вільня, 19 лютага 1930 г. №. 8

Бюджэтныя крэдыты на беларускую асьвету.

Мусім сягоньня адзначыць нябывалы йшчэ ў гісторыі польскага парлямантарызму факт: Сойм на пленарным паседжаньні сваім—пры трэцім і апошнім чытаньні бюджэту—уставіў у лік выдатковых пазыцыяў 200.000 зл. на заканчэньне будовы гмаху беларускае гімназіі і бурсы ў Наваградку, 150.000 зл. на курсы дзеля выкваліфікаваньня вучыцялёў для беларускіх пачатковых школаў, 100.000 зл. на беларускую вучыцельскую сэмінарыю і 50.000 зл. на друкаваньне беларускіх падручнікаў.

Праўда, бюджэт у цэласьці пойдзе йшчэ ў Сэнат і там гэтыя пазыцыі лёгка могуць быць адкінены... Дык цешыцца з іх яшчэ крыху рана. Рана й з другое прычыны: міністар фінансаў п. Матушэўскі ў сваей бюджэтнай прамове заявіў, што тыя выдаткі, адносна да якіх урад зьвязаны дадзенымі загадзя з'абавязаньнямі, мусяць быць зроблены незалежна ад таго, як на іх гляне Сойм; але тыя, на якія няма з'абавязаньняў, урад будзе рабіць у залежнасьці ад таго, ці будуць грошы, здавальняючы перад усім патрэбы, якія ўважацьме за найпільнейшыя. Тасуючы гэту заяву п. Матушэўскага і да асыгновак на беларускія культурныя справы, трэба сказаць, што здаваленьне культурных патрэб беларускага народу не канэшне мае быць прызнана ўрадам за справу пільную,—тым балей, што выдаткі гэтыя павінны іцьці праз міністэрства асьветы, галава якога, пан Чэрвіньскі, даволі ярка выявіў ужо сваю больш чым няпрыхільнасьць да беларусаў... Дык калі-б міністар асьветы запраўды шчыра хацеў зрушыць з мёртвага пункту беларускую асьветную справу, дык ён сам-бы парупіўся ўставіць у бюджэт адпаведныя пазыцыі на гэткія неабходныя для нас установы, і дабівацца іх праз Сойм беларусы самі ня мелі-бы патрэбы...

Паўтараем: ад пастановы Сойму да зьдзейсьненьня яе—яшчэ даволі далёка... Але самы факт, што ў Сойме знайшлася большасьць галасоў, патрэбная дзеля правядзеньня гэных паўмільёна злотых, якія зьяўляюцца толькі кропляй у моры нашых культурна-асьветных (ня кажучы аб эканамічных) патрэб,—мы-б хацелі разглядаць, як зьявішча сымптаматычнае. Мо' ўрэшце польскае грамадзянства запраўды зразумее, што дасюляшняя польская палітыка ў адносінах да беларусаў—збанкрутавала, што мірнае сужыцьцё з беларусамі ніколі ня будзе дасягнена тымі хмарамі асаднікаў, паліцыянтаў і „канфідэнтаў", якімі заліты нашы вёскі і на ўтрыманьне якіх ідуць мільёны злотых—бяз ніякіх позытыўных вынікаў. Можа ўрэшце і ўрад—пад націскам грамадзянства—пачне выпаўняць у адносінэх да беларусаў тыя свае павіннасьці, якія прадугледжаны і польскай канстытуцыяй, і міжнародавымі трактатамі аб „меншасьцях"...

Ці будзе гэтак запраўды, пакажа блізкая ўжо будучына. Але асоба міністра асьветы, праз рукі якога пойдуць соймавыя крэдыты (—калі іх ня скіне Сэнат!), нічога добрага нам ня суліць: то-ж просьбы Беларускага Вучыцельскага Саюзу аб дазвол на адкрыцьце прыватнае беларускае вучыцельскае сэмінарыі і дапаўняючых вучыцельскіх курсаў усё яшчэ недзе ждуць на свой чарод у ўрадавых канцэлярыях...

„Калгасы" ў БССР.

З кожным новым нумарам „Сав. Беларусі", які да нас даходзе, мы пераконываемся, што акцыя „калектывізацыі" сельскае гаспадаркі праводзіцца памысна толькі на паперы, а на дзеле—справа стаіць куды горш. Разгром сялянскіх гаспадарак ідзе пад лёзунгам „барацьбы з кулацтвам", як з клясай. Але ня трудна пераканацца, што ў лічбу „кулакоў" аднесены ўсе тыя сяляне, якія за час хутарызацыі здолелі высака падняць стан сваіх гаспадарак і ня толькі выплачываць усе падаткі і цяжары грашмі ды хлебам, але і для сябе нешта мець. Вось, чаму ўсюды—у кожнай вёсцы беларускай—аказалася нейкая магутная, нязвычайна чысьленая „кулацкая" кляса, хаця ведама, што Беларусь заўсёды цярпела ад малазямельля, і запраўдныя „кулакі" былі рэдкім зьявішчам. „Кулакоў" масамі высяляюць з вёсак, каб не перашкаджалі ў калектывізаваньні вёскі. Але і гэта не памагае: гэны „кулак" (прасьцей—селянін-гаспадар, які ня хоча калгасаў!) ёсьць усюды, яго зьвясьці не ўдаецца! І вось, як піша ўся прэса ў Польшчы, процi гэтых „кулакоў" Сталін пасылае 100 тысячаў чырвонаармейцаў (на ўвесь СССР), каб... пад пагрозай штыхоў заганяць сялян у калгасы...

Пераглядаючы нумар за нумарам „Сав. Беларусі", бачым, што сялянства беларускае не паддаецца казённай акцыі. Бо-ж, апрача папяровых пастановаў, улада мала што можа даць калгасам. У перадавіцы ў № 16 „Сав. Беларусі" чытаем адкрытае прызнаньне, што стаўка на трактары—правалілася: „поўная замена коннага інвэнтару інвэнтаром машыннай цягі ня можа быць выканана ў бліжэйшы час". Казённая акцыя „не знайшла належнага падтрыманьня" і з боку... „спэцыялістаў сельскае гаспадаркі—каморнікаў і аграномаў". Урэшце—не хапае грошы на правядзеньне „плянэтарнай" зямельнай рэформы: замест прадбачаных сьпярша 270 мільёнаў рублёў аказваецца патрэбнай для ўсяго СССР сума поўмільярда руб. Гэтых грошы ўрад ня мае і зьбіраецца „сабраць" іх з насяленьня. Дык ня дзіва, што тая-ж „Сав. Беларусь" піша: „Работа... па арганізацыі вытворчасьці ў калгасах у значнай меры адстае ад тэмпу самой калектывізацыі". Прасьцей: на паперы ўсё робіцца гладка, на дзеле—зусім іншае...

„У справе падрыхтоўкі да сяўбы пануе па-вольнасьць на мясцох. Замест ударнай і баявой работы—гаварыльня і спасыланьне на „аб'ектыўныя" умовы. Стварэньне насенных фондаў ідзе вельмі марудна. Пляны сяўбы яшчэ не даведзены да саўгасу, калгасу і бядняцка-серадняцкага двара".—Так характэрызуе „Сав. Бел." агульны стан работы (гл. № 19 18 з 24.I 30). А вось інфармацыі з паасобных акругаў паводле тэй-жа „Сав. Белар.":

У **Аршаншчыне** з зярном на пасеў блага. Гатункавага аўсу прыгатавана 78% патрэбнае колькасьці; ячменю звычайнага—61%, а гатункавага—замест 448 тонн—„не завезена дагэтуль ніводнага кілё"... Угнаеньняў на акругу трэба было падрыхтаваць 2,537 тонн, ёсьць „нарад" на 170 тонн (значыць. на 6,6%), але на дзеле „ў акругу дагэтуль не паступіла ніводнага кілё ўгнаеньняў"... Тое ж—з машынамі. Наагул—„справы ня вельмі добрыя, і пахваліцца няма чым". Але найгорш—тое, што **на мясцох няма навет плянаў працы!**

У **Бабруйшчыне** ўзьнімаецца—„пагроза зрываў"! Падрыхтоўка да пасеву „ідзе слаба". Дагэтуль ачышчана толькі 7% пасяўнога матэрыялу. На 10-ае студзеня на калгасах абагульнена толькі 5 тысяч цэнтнараў насеньня, а трэба—31 тысяча! Камітэты сялянскае ўзаемадапамогі замест 10.000 цэнтнараў маюць каля 2.000 пудоў насеннага фонду... „Нехапае зерняачышчальных машын".

У **Полаччыне**—„спакойны" сон. „Падрыхтоўчая работа да вясновай сяўбы ў Вульскім раёне зрываецца". „Насенных фондаў у раёне яшчэ няма". „Навет большасьць колгасаў ня мае такіх фондаў". „У раён не паступіла яшчэ ніводнага кілё насеньня"...,

Якое-ж дзіва, што навет пад самым Менскам, у Самахвалавіцкім раёне, як чытаем у № 19 „Сав. Бел.", навет „**беднота і сярэднякі** адчуваюць сябе няцьвёрда, хістаюцца, і ёсьць шэраг выпадкаў **выхаду групамі з калгасаў**". Газэта падае рад выпадкаў, дзе групы выйшаўшых з калгасаў беднякоў і сярэднякоў дасягаюць 25% усяго ліку сяброў калгасаў.

Мы падаем усе гэтыя сумныя факты, бо — пры тых варунках, у якіх адбываецца **прымусовая** калектывізацыя сельскае гаспадаркі,—прыходзіцца прадбачыць проста **катастрафальныя** для сялянства і навет работнікаў **вынікі сталінаўскае рэформы**. Ня дзіва, што Сталін шлець у вёскі 100.000 чырвонаармейцаў, ня лічачы многіх тысячаў работніцкіх „брыгад", якія мусяць... вучыць сялян гаспадарыць пановаму!

Апошні карнавал.

Also die ganze Angelegenheit ist darin, der Pöbel soll sich endlich auslernen das zu nehmen, was ihm notwendig ist.
Max Stirner.

Хто ты, няклі̆каны? Хто ты, няпрошаны?
Чорны, галодны, сьмярдзючы й дзікі...
— Я йду на баль! Мой каптан праўда, зношаны;
Косьці ў нагах танцам гора падкошаны...
Сьмейся, паяц!.. Гаспадар—дый няпрошаны!
І запазьніўся на цэлы вякі...
Вы ўжо змарыліся, я скончу вясельле
Новым і вамі нядуманым скокам:
Грай-жа музыка, грай у прахмельле,
Я іх шукаў, даганяў рок за рокам;
Часта здалёку іх бачыў—з-за крат...
Грай-жа брат!
А я станцую „Пролетарыят"...
Дзе вы радзіліся, ночы няспаныя,
Посныя, потныя, рыжыя дні,
Грудзі сухотныя і застагнаныя,
Вочы распалены ў злосны вагні...
Годзе задушаных рабскіх стагнаньняў,
Годзе бядноту на вуліцах біць,
Годзе касьцельных „пеклам" пужаньняў,
Годзе галодных малітвай карміць!
Я йду раўняці „культурныя" горы,
Я йду аддаці ўсё вам назад,
Чым вы кармілі мяне учора:
Я йду плаціць вам за сьлёзы й гора...
Я тут няклікаңы, я тут няпрошаны;
Чорны, галодны, сьмярдзючы й дзікі:
Я йду на баль!.. Мой каптан, праўда. зношаны,
Косьці ў нагах танцам гора падкошаны...
Сьмейся, паяц!.. Гаспадар—дый няпрошаны,
І запазьніўся на цэлы вякі...
Вы ўжо змарылісь, я скончу вясельле
Новым і вамі нядуманым скокам!
Грай-жа музыка, грай у прахмельле,
Я іх шукаў, даганяў рок за рокам;
Часта здалёку іх бачыў—з-за крат...
Грай-жа брат!
А я станцую „Пролетарыят"...

Фр. Грышкевіч.

Прага Чэская. 17.I· 1929.

Лясная палітыка СССР.

Аб'яднаныя нямецкія лясныя прамыслоўцы зьвярнуліся да ўраду Нямеччыны з рэзкім пратэстам процi спосабаў радавага ляснога гандлю. „Радавы ўрад, кажа пратэст, дзеля павялічэньня вывазу лясных матэрыялаў з СССР і захвату ўсіх заходня-эўрапэйскіх рынкаў, прадае вырабы сваей лясной прамысловасьці яўна ніжэй сабе кошту. Для радавых гаспадарчых арганізацыяў ня існуюць ніякія абрахаваньні зыску. Такая экспортная палітыка СССР пагражае вялізарнымі стратамі нямецкай нацыянальнай гаспадарцы". Нямецкія прамыслоўцы трэбуюць, каб нямецкі ўрад учыніў адпаведныя крокі процi гэтай „нягоднай канкурэнцыі СССР".

Не ўваходзячы тутака ў разгляд гэтае справы, напомнім, што сучасны фінансава-гаспадарчы крызіс у Польшчы выклікаңы ў вельмі значнай меры тым, што радавы лес і лён забіў амаль не цалком лясны і ільняны вываз Польшчы, які зьяўляецца падставай усяго яе гандлёвага балянсу... Самі палякі сьцьвярджаюць, што радавыя лясныя і ільняныя вырабы лепшыя за польскія, а да таго-ж і пушчаны — (ведама, з мэтай забіць канкурэнта!) — напалову таней, як польскія. А за гэтую таннасьць радавых вырабаў на замежным рынку галавой дакладваюць радавыя работнікі і спажыўцы.

З Радавае Беларусі.

На культурна-нацыянальным фроньце.

Барацьба з беларускімі культурна-нацыянальнымі дзеячамі ў БССР ня спыняецца. Маскоўскі нацыяналізм, абнаглеўшы пасьля першых ударах па найвыдатнейшых камуністах-беларусах—Цішку Гартным, Чарвякову, якія, як добрыя партыйцы, мусілі падпісаць прадыктаванае ім „пакаяньне“,—вядзе далейшы паход проці тых культурных установаў, дзе кіраўнічая роля яшчэ асталася ў руках беларусаў, а не насланых у БССР маскалёў. Чарговы ўдар ськіваваны проці кіраўніка Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва, заслужонага дзеяча на беларускай ніве, грам. Шыпілы. Першы „брэх“ на яго, ведама-ж, зьмешчаны ў масквафільскай „Звездe“—у сувязі з толькі што адбытым абходам пяцігодзьдзя істнаваньня Б. Дз. В-ва. „Звезда“ (гл. нумар з 31.I. 1930) б'ець па Шыпіле за тое, што ён не падтрымаў зьвягі сталінаўскіх лякаёў на тварцоў беларускага нацыянальнага адраджэньня, якіх перасьледуе і кляйміць камуністычная партыя галоўным чынам за тое, што яны, а ня партыя, распачалі беларускі адраджэнскі рух і прымусілі ўрэшце і партыю пайсьці на паважныя ўступкі гэтаму руху.

Сьледам за зьвяглівай стацьцёй „Звезды“ заварушылася і „не дагледзіўшая“ ўсіх „памылак“ кіраўніцтва Б. Дз. В-ва—партыйная ячэйка ў тым-ж Выдавецтве. „Начальства“ прыказала,—вось і б'юць па тых людзёх, з якімі самі ў поўнай згодзе пяць гадоў працавалі, ажно пакуль не павеяў „новы дух“, яўна варожы беларусам, з Масквы. Вось рэзалюцыя бюро ячэйкі кам. партыі ў Бел. Дзярж. Выдавецтве:

> Бюро ячэйкі лічыць, што сьвяткаваньне пятых угодкаў Белдзяржвыдавецтва ў Менску, дзякуючы адсутнасьці якой бы там ня было ўвязкі проці кіраўніцтва Белдзяржвыдавецтва ў прыгатове ўгодкаў з райкомам КП(б)Б, профсаюзамі і бюро ячэі фактычна палітычна змазана, прайшло міма шырокае масы работнікаў. Ня было ўвязана ў належнай ступені з лёзунгам—уся КП(б)Б—на чале культурнага будаўніцтва.
>
> Як папярэдняя прыгатова, так і правядзеньне ўрачыстага паседжаньня ў Доме Культуры мела рад асобных заганаў, што ў сваёй усеагульнасьці даюць глебу рабіць вывады аб аб'ектыўным перарастаньні гэтых заганаў у палітычныя абмылкі.
>
> Уступное слова заг. Белдзяржвыдавецтвам тав. Шыпілы мела слабы палітычны зьмест, у прыватнасьці недаволі было падчыркнена значэньне пралетарскае літаратуры, ні слова ня было сказана аб барацьбе з нацыянал-шавінізмам і недаволі былі падчыркнены тыя вялізарныя палітычныя абмылкі, каторыя былі ў выдавецкай дзейнасьці Б. Дз. В. У ўмовах абвостранай клясавай барацьбы, у мамэнт калі беларускі шавінізм зьяўляецца найбольш небясьпечным на даным этапе,—яшчэ больш выразна падчыркуецца палітычная сутнасьць зробленых абмылак.
>
> Пры мастацкім афармленьні сцэны выпаў палітычны сэнс мастацкага афармленьня, у прыватнасьці ня было сьцягаў, бюсту Леніна, лёзунгаў аб барацьбе з нацыянал-дэмакратызмам і г. д.
>
> На сцэне адсутнічаў партрэт Леніна. Пры складаньні прэзыдыуму ня было ўключана бюро менскага акругкому КП(б)В. Сябра бюро АК КП(б)Б тав. Цэнцыпер быў уключаны ў склад Прэзыдыуму толькі пасьля адумысловага прыпамінаньня тав. Шыпіле ўжо ў часе паседжаньня.
>
> Разьмяркаваньне білетаў і стварэньне пралетарскае грамадзкае думкі вакол урачыстага паседжаньня было праведзена нездаваляюча, у выніку чаго, ня гледзячы на папярэдняе разьмеркаваньне ў друкарні 400 білетаў, у надзвычайна невялікай колькасьці былі прадастаўлены работнікам, асабліва работнікам—друкаром, а ў той-жа час былі асобы, каторыя выключаны з апарату Б. Дз. В., напрыклад Ільючонак і інш.
>
> Бюро ячэі констатуе, што бязумоўна, ня гледзячы на надзвычайную перагружанасьць, у сувязі з прыгатоваю да чысткі, віна за палітычныя абмылкі ўскладаецца разам з фракцыяй Б. Дз. В. на бюро ячэйкі Б. Дз. В.
>
> „Зьвязда“ 31.I-30.

Камэдыя з „беларусізацыяй“.

Выкідаючы вон з усіх установаў беларускія культурныя сілы, маскоўскія нацыяналісты дзеля віду ладзяць розныя мерапрыемствы, нібы то ськіваваныя да шырокае беларусізацыі жыцьця БССР. Але-ж гэтая „баявая“ задача на дзеле ніяк ня можа быць праведзена, бо... няма каму правадзіць яе! Як выглядае, да прыкладу, „беларусізацыя“ мэдычнага факультэту Беларускага Дзяржаўнага Унівэрсытэту ў Менску, аб гэтым найлепш гаворыць стацьця нейкага студэнта, надрукаваная ў № 18 „Сав. Беларусі“ з 21 студзеня с. г. Перадрукоўваем яе даслоўна:

> „Беларусізацыя на мэдфаку БДУ яшчэ дагэтуль застаецца быць „казённай“. Толькі на сходах і на пасяджэньнях ды і то не заўсёды студэнты выказваюцца па-беларуску. Як толькі парадак дню гэтага пасяджэньня скончыўся, вы ўжо рэдка пачуеце беларускае слова.
>
> Вось сумныя факты. Прафэсар на лекцыі выклікае студэнта, які пачынае адказваць па расейску. Прафэсар напамінае студэнту аб тым, што трэба адказваць па беларуску. Студэнт працягвае адказваць па расейску. І прафэсару прыходзіцца яшчэ раз патрабаваць ад студэнта адказаў на беларускай мове. Тое самае мы наглядаем і пры здачы залікаў.
>
> Такія адносіны некаторай часткі студэнства мэдфаку да беларусізацыі, такое неразуменьне (ці нежаданьне разумець) значэньня беларусізацыі з боку студэнта недапушчальны. **Партыйная арганізацыя і прафком мэдфаку ня прымаюць адпаведных рашучых мерапрыемстваў, каб прасунуць беларусізацыю ў студэнскую масу.**
>
> На мэдфаку няма ніводнага гуртка беларусазнаўства, існаваньне якога жыцьцё патрабуе. Вельмі часта яшчэ студэнты свае „гісторыі хваробы“ пішуць па расейску, а потым турбуюцца над перакладам на беларускую мову.
>
> Патрэбен каранны перелом у справе беларусізацыі на мэдфаку і прыняцьця адпаведных мер да тых, якія ўхіляюцца ад яе.
>
> Калі дзяржаўныя экзамэны на мэдфаку мяркуецца **адмяніць**, дык ні ў якім разе нельга адмовіцца ад экзаменаў па грамадазнаўству і беларусазнаўству“.

Так яно дзеецца, бадай, і ў іншых галінах жыцьця: няма каму правадзіць беларусізацыю, бо беларусаў зусюль вон гоняць і замяняюць... маскалямі!

„Бацькаўшчына — мой Сыон“.

(З вастрожных настрояў).

Цягнік хутка імкне. Абапал чугункі раўніна з параскіданымі на ёй маёнткамі і хутарамі. Усюды—шосы і дарогі, саджаныя ясенем, грабам, а часта яблынямі, грушамі і вішнямі. Шырокія, даўгія палосы раньлі, пакрытыя буйнай зелянінаю—пшаніцы, жыта і ярыны. Цэлыя абшары бурачаныя.

Мястэчкі—што гарады. Праведзена элекрычнасьць, вуліцы выбрукаваны цясаным каменьнем. Чыстасьць і парадак. Станцыі, што 4—5 кілямэтраў, выглядаюць лялькамі. На кожнай з іх—павозчыкі ў калясках, часам відаць і карэткі. Аўты—рэч паўсёдная. Усюды пануе сыстэматычнасьць і рэгулярнасьць. А ўсё яшчэ больш упрыгожвае зяляніна. Мора зяляніны і красак, на кожным кроку вабячых вока.

А дзе Ты, мая Бацькаўшчына, з сваімі пагоркамі, узгор'ямі, лагчынамі, балотамі, зарасьнякамі, прагалінамі? Дзе мае мілыя вёскі—з саламянымі стрэхамі, часам—пахіліўшайся, уехаўшай у зямлю і просячай ратунку ў Бога і людзей,—будоўлямі? Дзе—у паўвярсты шырокія—гасьцінцы з прысадамі магутных, памятаючых шмат стагодзьдзяў, разложыстых бяроз аў? Дзе зыгзаватыя дарогі і пуцявіны? Дзе вузенькія палоскі з беднаквольмі ўсходамі? Дзе той таёмны шопат стройных, пагудыстых бароў, у нетрах каторых яшчэ жыве чароўная байка пра лясуноў, нячысьцікаў і русалак? Дзе тая, песьцячая вока, лагодная сінь вазёр і рэчак?

Вось—Стшалкова, Вжэсьня, элеганцкая—з панурым Гогэнцолернаўскім палацам—Познань і... Вронкі. Вронкі—з „палацам“, ад якога вее нейкім сярэднявечам. Чырвоныя, сумныя, маўклівыя муры. Гэтак і чакаеш—выйдзе зараз рыцар, закуты ў старавечную зброю. Высокая касьцельная вежа з шэрым стромкім дахам, на якім віднеецца, выкладаны чырвонаю чарапіцаю, крыж,—пануе над „палацам“ з матавымі закратаванымі вокнамі. Нат' і крыж не захацеў узьнясьціся над вежаю, а скромна прытуліўся і распасьцёрся на шэрым даху.

Званок. Адчыняецца прога ў цяжкой зялезнай браме. Вызірае „рыцар“ у форменай, з бліскучымі гузікамі, вопратцы. На каўняры—нашыткі зялёнага калёру—калёру надзеі, што і адгэтуль людзі выходзяць жывымі.

З бразготам зачыняецца прога. На вежы б'е гадзіньнік. Зычны звон вітае новых „жыхароў“. І тутака, як усюды, моц зяляніны і красак, на якіх крапіны толькі што прайшоўшага дождджу. Дрыжаць і скочваюцца з пахучых чаўхірак—быццам сьлёзы „жыхароў палацу“.

Ноч. Праз краты боязна ўзіраецца месяц. За высокім мурам рахочуць недзе жабы, а ў садзе грыміць салавей.

Як і там—на Бацькаўшчыне.

А думкі ймкнуцца высока і далёка. Заляцелі ў далёкае, далёкае мінулае. У мінулае людзей, выгнаных з сваей Бацькаўшчыны. У мінулае людзей, якія, седзячы на берагох рэкаў Вавілону і ядучы хлеб гаркое нядолі—і няволі, са сьлязьмі ў вачох пялі: „калі забудуся аб Табе, Сыон, няхай забудзецца мая правая рука“.

Яны не забыліся аб Сыоне і йзноў убачылі Яго. Няхай-жа счэзьне з памяці і мая правіца, калі забудуся аб Табе, мая Бацькаўшчына!

Думкі ймкнуцца. Вось яны над Вільняю, вось над сінімі хвалямі Нарачу, над срабрыстымі—Нёмнам і Дзьвіною; вось над магутнымі лясамі; вось над зялёнымі ніўкамі і—над страхою роднае хаты.

Месяц усьцяж узіраецца. Грыміць і млее салавей. Як на Бацькаўшчыне.

На вежы б'е поўнач. Гэта б'е сучаснасьць.

Гэй, Бацькаўшчына! Ці чуеш гэты звон? Ці пазнаеш у ім тугу і журботу свайго сына?

Пэўна ня чуеш, бо далёка.

Бацькаўшчына,—Ты мой Сыон!

Міх. Нікіфароўскі.

Май, 1928 г.

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Прыняцьце Соймам бюджэту.

12 лютага Сойм закончыў працу над бюджэтам, прыняўшы яго ў трэцім чытаньні. Гэтую цяжкую працу Сойм выканаў толькі ў паўтары месяца, бо-ж адзін месяц быў адняты дэкрэтам прэзыдэнта аб адкладзе склікаяньня сэсіі. Бюджэт мае выдаткаў 2.947.671.861 злотых, даходаў — 3.058.438.568 зл.

Такім чынам, бюджэт ня толькі ня мае недахопаў, але мае лішку 110 міл. 766.707 зл. На паперы, як бачым, усё гладка і добра.

Іншае пытаньне: ці гэты трымільярдавы бюджэт запраўды рэальны? ці ўдасца выкалаціць з насяленьня краю, зруйнаванага гаспадарчым крызісам, патрэбныя ўраду тры мільярды? У гэтым сумляваюцца амаль-што ўсе ў Польшчы, апрача хіба-ж толькі паноў з „Б. Б.“.

З гэтае прычыны ў Сойме да апошняга мамэнту ня было ведама ці знойдзецца большасьць пры канчальным галасаваньні, якая ўскладзе на Сойм адказнасьць за непамерна цяжкі для краю бюджэт. Дзьве гадзіны радзіліся перад галасаваньнем лявіцы й цэнтру, ці галасаваць за бюджэт у цэласьці, ці ўстрымацца, як устрымалася Эндэцыя, як устрымаліся меншасьці. Урэшце апазыцыя, ад якой зялежала пастанова Сойму, згадзілася „даць бюджэт ураду, але не... урадавай сыстэме, ці спосабу ўрадаваньня“... Так сфармуляваў пастанову апазыцыі пас. Недзялкоўскі, які заўсёды спрытна ўмее выйсьці з усялякага цяжкага палажэньня.

Апазацыя дала народныя грошы ўраду. Гэта значыць, што яна мае да яго даверра, а гэта йзноў-жа паказуе, што яна... не апазыцыя!

Сойм прыняў бяз зьменаў усе пастановы бюджэтных камісіяў—аб радыкальным зьменшаньні дыспазыцыйных фондаў ваеннага міністра, мін. унутраных спраў і інш.

У ваеннай камісіі сойму.

У ваеннай камісі Сойму дасьпявае, можа, чарговы канфлікт Сойму з ваенным міністрам.

Справа у тым, што ў камісіі эндэцкі пасол Тромпчынскі падаў тэрміновы запрос аб масавых звальненьнях ахвіцэраў з арміі. Старшыня камісіі пас. Касьцялкоўскі, ведамы пілсудчык доўга не склікаў камісіі і ня ставіў запросу на павестку дня пазываючыся на тое, што яшчэ не атрымаў адказу ад міністра. Але-ж урэшце камісія сама паставіла запрос на чаргу дня. На паседжаньні 14/II камісія прыняла рэзалюцыю п. Лібэрмана, якая трэбуе, каб ваенны міністар яшчэ раз добра праверыў ўсе матывы звальненьня, усе скаргі ахвіцэраў і, у выпадку іх слушнасьці і нарушэньня закону міністрам, каб была папраўлена крыўда іхняя. Рэзалюцыя прынята большасьцю 15 проці 10 галас. Старшыня камісіі п. Касьцялкоўскі заявіў, што справа зьвальненьня ахвіцэраў—унутраная справа ваеннага міністра, што ня хоча прымаць участца ў нарушэньні ваеннай дысцыпліны і падрываць пашану да ўлады ў арміі, а таму зракаецца старшынства ў камісіі.

Камісія для высьвятленьня выпадкаў 31-га кастрычніка 1929.

14 лютага адбылося чарговае паседжаньне камісіі, якая мае задачай высьвятліць ведамы скандал пры адчыненьні Сойму 31 кастрычніка, калі ў Сойм зьявілася група ахвіцэраў—рабіць „ганаровыя шпалеры“ для марш. Пілсудскага.

Камісія створана па пачыну „Б. Б.“, але, праўду кажучы, яна—мала патрэбна, калі ня шкодная. Апошняе паседжаньне паказала гэта вельмі ярка. Усё паседжаньне заняла дыскусія аб тым, ці аглашаць цалком, як дакумэнт, пісьмо марш. Пілсудскага да старшыні Рады Міністраў, ці не. Паслы з „Б. Б.“ дамагаліся, каб пісьмо канечне агласілі цалком, дый яшчэ і на адкрытым паседжаньні камісіі. Чаму? А таму, што ў пісьме гэтым (якое апублікавана ўжо ў газэтах уцэласьці) марш. Пілсудскі назваў старшыню Сойму Дашынскага—вар'ятам!.. Дык ясна, што трэбаваньне „Б. Б.“ мела на мэце проста зганьбіць п. Дашыньскага, і на гэтае дамаганьне старшыня камісіі адказаў тым, што адмовіўся ад свайго становішча ў камісіі... Пасьля гэтага трэбаваньне „Б. Б.“ было адкінена 5 галасамі проці 3. А тады сябры камісіі „Б. Б.“ заявілі, што выходзяць з складу камісіі.

Варшаўскі дыплём эстонскаму прэзыдэнту.

Эстонскаму прэзыдэнту Штрандману Варшаўскі Унівэрсытэт даў дыплём пачэснага доктара—у часе візыты яго ў Варшаве.

Цікаўна, што ў дыплёме паны польскія пра-

фэсары за галоўную з заслугаў доктара Штрандмана, за якія далі яму дыплём, лічаць тое, што ён дапамог свайму народу „захаваць сваю нацыянальную душу, сьведамасьць сваей культуры і сваю родную мову“...

Цікаўна-ж, чаму гэтыя шляхотныя варшаўскія прафэсары маўчалі ўвесь час і маўчаць дагэтуль, калі на іх вачох ішла і ідзе ў Польшчы такая-ж самая барацьба—з аднаго боку—за захаваньне беларускай народнай душы і т. д., а з другога боку—за зьнішчэньне ўсяго беларускага?!..

Заграніцай.

Кангрэс францускіх соцыялістаў.

Нядаўна адбыты кангрэс францускіх соцыялістаў меў вырашыць вельмі важнае пытаньне, пастаўленае перад партыяй жыцьцём і яе Ц. К.: яно датычыла ўчасьця сацыялістаў у ўрадзе супольна з радыкальнымі групамі буржуазіі.

Пытаньне гэтае мае асаблівую вострасьць таму, што аб ім няма згоды сярод францускіх сацыялістаў. Пабадырамі больш памяркоўнай групы сацыялістычнай партыі, якая лічыць магчымым супрацоўніцтва з буржуазіяй, зьяўляюцца пасьлы Поль, Бонкур і Рэнодэль; на чале прыхільнікаў „чыста-сацыялістычнай“ акцыі стаяць дэп. Лявон Блюм і Фор. Спор паміж гэтымі групамі завастрыўся да таго, што пагражае расколам партыі.

У Нямеччыне, Бэльгіі, Чэхаславакіі і інш. сацыялісты прымаюць актыўнае, нават рашаючае ўчасьце ў урадах, складаючы найчасьцей мяшаныя габінэты супольне з прадстаўнікамі буржуазіі. Нават „чыста-сацыялістычны“ габінэт МакДональда ў Англіі, як мы ведаем, урадуе—„з дазволу“ абедзьвюх буржуазных партыяў, маючых разам большасьць у парляманьце. Толькі ў Францыі сацыялісты дагэтуль адмаўляюцца ад гэтага супрацоўніцтва. Адмовіліся яны нядаўна нават ад такіх нячуваных яшчэ ў Францыі варункаў, як палова ўсіх міністэрскіх партфэляў і правядзеньня ў жыцьцё сацыялістычнай праграмы-мінімум (гэта значыць: усіх сацыялістычных рэформаў, якія толькі можна зьдзейсьніць у межах існуючага буржуазнага ладу).

Чаго-ж баяцца францускія сацыялісты, адмаўляючыся ад улады нават у саюзе з такімі найбліжэйшымі да іх суседзямі, як сацыял-радыкалы п. Далядзье? Гэтае пытаньне — вельмі зложанае. Трэба ведаць, што партыя францускіх соцыялістаў у в. значнай меры складаецца з прадстаўнікоў сялянства, дробнай буржуазіі, дзяржаўных урадоўцаў, вінадзелаў—побач, ведама, з значнейшай часткай прадстаўнікоў чыстага пралетарыяту. Ясна, што выбранцы пралетарыяту, настроены рэвалюцыйна і баяцца, каб партыя не стала на грунт эвалюцыйнага палепшаньня жыцьця, не даваючы сваім „напалову буржуазным“ па клясаваму паходжаньню таварышоў... Бо-ж француская сацыялістычная партыя мае даволі прыкладаў такой здрады з боку апошніх. Даволі назваць такія агульна-ведамыя імёны, як Мільеран, Вівіяні, Брыян, якія ўсе пачыналі, як заўзятыя сацыялісты, а скончалі барацьбой з сацыялізмам...

Другая прычына—гэта блізкасьць чыста-пралетарскага ядра партыі францускіх сацыялістаў да камуністаў. Стуль вышлые прысвяненне сацыялістамі непрымірымае тактыкі камуністаў, тым балей, што і буржуазна настроены павадыры партыі баяцца каб камуністы не адцягнулі сацыялістаў ад уплываў на працоўныя масы. Бо-ж сіла камуністаў у Францыі — ў параўнаньні з сацыялістамі — можа найвялікшая наагул у эўрапейскіх дзяржавах: на 1.600 тысяч галасоў, пададзеных за сацыялістаў, было 1.000 галасоў камуністычных. Камуністы, дзякуючы гэтаму, могуць у любы момант сарваць сацыялістычны мітынг... Дык сацыялістам прыходзіцца —„для ахоўы сябе ад голасу пралетарыяту“ — клікаць на помач паліцыю буржуазнага ўраду... Усё гэта разам і робіць тое, што француская сацыялісты, не гледзячы на свой мяшаны склад, выказваюць такую „рэвалюцыйную непрымірымасьць“.

Кангрэс—большасьцяй 2066 пралетарскіх дэлегатаў, проці 1507 умяркаваных дэлегатаў—прыняў рэзалюцыю, адвідаючую ўчасьце у ўрадавай коаліцыі з буржуазіяй. Такім чынам, перад партыяй з новай вострасьцю паўстае пагроза расколу, бо-ж сярод яе павадыроў ёсьць цэлы сьцяг рашучых староньнікаў коаліцыі з сац.-радыкаламі і гарачых праціўнікаў камуністаў.

А вынікі пастановы кангрэсу аказваюцца пакуль-што вельмі выгаднымі для... права-цэнтравага габінэту Тардье! Становішча яго вельмі ўзмацавалася, бо адпала пагроза адмены яго бдёкам сацыялістаў і радыкальнае буржуазіі.

Уся палітыка апазыцыі з боку радыкальнае лавіцы разьбіта... У выніку рэзалюцыі кангрэсу ўжо і лідэрам партыі левых радыкалаў — замест рэзка-радыкальнага Даляльэ — стаў больш мяккі Шобан, які хоча наладзіць паразуменьне... з урадам Тардье!...

Нямеччына.

З нямецкімі фінансамі неяк ня клеіцца. Як ведама, папярэдні мін. фінансаў, сацыял-дэмакрат Гільфэрдынг, улажыў бюджэт на 1930 г., які прадбачыў зьменшэньня падаткаў аж на 700 мільёнаў марак. Пасьля аднак-жа высьветлілася, што дзякуючы, галоўным чынам, адшкадаваўчым цяжарам, бюджэт будзе збалянсаваны з недахопам у ліку 400 мільёнаў марак. Пасьля, як ведама, гэты міністар выйшаў у адстаўку, бо прэзыдэнт нямецкага дзяржаўнага банку, доктар Шахт не дазволіў яму зрабіць заграничную пазыку дзеля пакрыцьця недахопу. Тады новы міністар Мольдэгаўэр нанова перапрацаваў бюджэт, у якім недахоп дайшоў ужо да 702 мільёнаў.

Уся нямецкая прэса адзначае нячуваную ў Нямеччыне рэч, каб паміж двума праектамі бюджэту на той-жа год розьніца дасягала 1.400 мільёнаў марак.

Агульная прычына такой „пухліны“ бюджэту — цяжкае палажэньне краю, у якім шалее ўсьцяж гаспадарчы крызіс. Даходы дзяржаўны ў выніку гэтага ўжо ад лістападу пачалі страшэнна спадаць, з наадварот, з прычыны шыбкага ўзросту безрабоцьця — пачалі павялічвацца выдаткі. Недахоп 702 міл. і выклікаўы галоўным чынам патрэбай дапамогі безработным, агульная лічба якіх дайшла, паводле апошніх дадзеных, да 2.200 тысячоў. Урад вельмі заклапочаны пытаньнем, скуль узяць грошы, каб пакрыць такі вялікі недахоп.

На далёкім усходзе.

З далёкага Усходу пішуць, быццам там ізноў павялічваецца процібальшавіцкі партызанцкі рух, асабліва ўдоўж кітайскай граніцы. Партызанцы добра азброены, маюць нават кулямёты і карыстаюцца сымпатыямі і падтрыманьнем мясцовага насяленьня. Партызанцы маюць нейкі супольны каманды цэнтр, аднолькавы чырвоны сьцяг з надпісам „барацьба да апошняй кроплі крыві за волю народу“.

„Дзіва, што бальшавікі, як паведамляюць з іншых крыніцаў, дагэтуль ня думаюць нават аб расфармаваньні, ці адвозе дамоў сваей арміі, якая толькі-што закончыла вайну з кітайцамі.

Кароткія навіны.

„Рабоче-крестьянская инспекция“ апрацавала праект рэарганізацыі Г. П. У., паўнамоцтвы якога маюць быць пашыраны.

Уся міліцыя (ці паліцыя) будзе аддана выключна пад уладу Г. П. У. (былае „Чэка“).

За апошнія два тыдні ў Бэрліне арыштаваны ўжо трэці адказны рэдактар нямецкай камуністычнай газэты „Чырвоны Сьцяг“.

Знаменіты „Плян Юнга“ ўжо прыняты нямецкім парляментам у першым чытаньні і—пераданы ў камісіі—бюджэтную і для замежн. спраў.

Пачаліся падрыхтаваньні з боку францускіх акупацыйных войскаў да выхаду з нямецкай тэрыторыі. У пачатку красавіка маюць ужо першыя палкі пакінуць трэцюю зону (пас) акупаванай Прырэйні. Апошні тэрмін эвакуацыі—30 чэрвеня.

У Афганістане выбухнула мясцовае паўстаньне, якое спрабаваў выкарыстаць на карысьць былага валадара краю, Аманулы, ягоны брат. Паўстаньне зьліквідавана, а брат Аманулы быў схоплены ўрадавым войскам.

Як ведама, Аманула жыве сабе ў Рыме, дзе займаецца шырока біржавымі спэкуляцыямі. Знайшоў сабе пацеху па страчаным троне!

Хроніка.

✕ **Сяляне з Радавай Беларусі ўцякаюць у Польшчу.** Гэтымі днямі зарэгістраваны цэлы рад пераходаў ўраніцы беларускімі сялянамі, якія ўцякаюць ад „калхознай“ палітыкі Сталіна. Уцякаюць перадусім гаспадары, якія, маючы добры кусок зямлі і добра на ім гаспадарачы, выклікалі зайсьць да былі прызнаны за „кулакоў“. Як апавядаюць гэтыя людзі, ім было запрапанована: або перайсьці на „калхоз“ (калектыўную гаспадарку) і здаць туды ўсю сваю маемасьць, або—паедзем на Салоўкі.

Бежанцы, якіх налічваюць ужо дзесяткамі, кажуць, што шмат з тых беларускіх сялян, што адмовіліся здаць сваю зямлю і маемасьць у „колхоз“, апынуліся ўжо ў Сібіры, куды ссылаюць усіх, каго прызналі проста „недагоднымі“ для калхозаў.

Пішуць, быццам на радава-польскай граніцы ўсьцяж чутна страляніна: гэта, як думаюць, ідзе „палаваньне“ на тых, што ўцякаюць з бацькаўшчыны на Захад, кінуўшы ўсю маемасьць, каб хаця не апынуцца ў Сібіры, а мо' і дзе горш. Сумна, што беларусы ў Заходняй Беларусі не маюць чым добрым прыняць бежанцаў з Усходу—так, як калісь заходніх бежанцаў падчас вайны прымалі нашы ўсходнія браты...

✕ **Лекцыі беларускай мовы ў Унівэрсытэце.** У суботу, 15 лютага, як у нас было абвешчана, у Віленскім Унівэрсытэце распачаў выкладаць курс беларускае мовы д-р Ян Станкевіч. Уступная лекцыя мела сваей тэмай рассяленьне беларускага народу. Лектар вельмі паважна і ўсебакова распрацаваў сваю тэму і ўдала палемізаваў з тэорыямі расейскіх вучоных, якія тлумачылі паходжаньне беларусаў зусім памылкова, а часамі й тэндэнцыйна. Д-р Станкевіч разглядаў працы ў гэтай галіне акадэміка Шахматава, Дурнаво, Карскага і інш. і даў сваю гіпотэзу, абсаванаую языковымі фактамі.

Лекцыю папярэдзіла кароткая прамова дэкана факультэту, праф. Гліксэлі, які сьцьвярдзіў,

З жыцьця Чэхаславаччыны.

(Ад нашага карэспандэнта).

Рух супроць р.-каталіцкай рэлігіі.

За часоў панаваньня над Чэхіяй Аўстра-Угарскіх „апостальскіх“ манархаў рымска-каталіцкая рэлігія была дзяржаўнаю вераю. Маючы над ёй уладу, немцы рабілі з рэлігіі палітыку і цераз касьцёл і школы абнямечвалі чэхаў, асабліва на зьмяшаных чэха-нямецкіх акраінах Чэхіі, куды пасяляліся з Аўстрыі нямецкія ксяндзы. Нават у самай Празе ў часе вайны вучнялі школ павінны былі вадзіць дзяцей у касьцёлы, каб прасілі Бога „аб перамогу Аўстра-Угорскага аружжа“.

Вось-жа пасьля стварэньня незалежнае Чэскаславацкае рэспублікі, чэхі прынялі лёзунг „Вон ад Рыму“ (Pryč od Říma). За адзін год дзесяткі тысяч сямей выступілі з р.-каталіцкай царквы, далучыліся да свае нацыянальнае чэскаславацкай царквы (гусыцкай), або асталіся бяз вызнаньня (bez vyznani). Шмат касьцёлаў у Празе асталіся амаль-што пустымі. Потым гэты процірымскі рух крыху спыніўся.

Цяпераха, як паведамляюць газэты („Narodni Politika“ 6.II. 1930 і „Reichenbergen Zeitung“), рух „Pryč od Ryma“ ізноў ажыў у паўночнай Чэхіі, у акругах Каменіцкай Шанове і Фрэйдэнбургу, але ўжо паміж немцамі. Немцы масамі адракаюцца ад каталіцтва і прыступаюць да эвангелікай, старакаталіцкай, або асталіся зусім бяз вызнаньня (bez vyznani).

Прычыну гэтага зьявішча адны бачаць у вялікіх выдатках на ўтрыманьне ксяндзоў і парафіяльных касьцёлаў, а другія—ў палітыцы Рыму, а праўдзівей сказаць—фашыстоўскай Італіі, якая насільна італьянізуе немцаў у Лёмбардзіі.

Безпрацэнтная пазыка.

Каб захаваць Украінскае Культурнае Т-ва прыкарпацкай Русі ад распаду, няўхільна ў выніку вялікіх выдаткаў на будову Народнага дому ў Ужгарадзе за 300.000 карон, чэскаславацкая ўлада пазычыла Т-ву адзін мільён карон без процантаў.

М. В.

Прага.

што выклад беларускае мовы зьяўляецца для Віленскага Унівэрсытэту вельмі патрэбным.

Слухачоў сабралася багата. Апрача студэнтаў, прыйшлі паслухаць лекцыю і прадстаўнікі нашага старэйшага грамадзянства.

✕ **У Беларускім Навуковым Таварыстве.** 2-га сакавіка с. г. мае адбыцца агульны што-годні сход сяброў Беларускага Навуковага Т-ва. На парадку дня — справаздача Ураду Т-ва і новыя выбары кіраўнічых органаў Т-ва.

Што датычыць справаздачы, дык яна, бадай, будзе вельмі кароткая: Урад, здаецца, абсалютна нічога не рабіў... Тлумачыцца гэта, мусіць, тым, што Урад гэты быў выбраны, як дачасны, у сувязі з арыштам старшыні Т-ва, Луцкевіча, і сэкрэтара, Тарашкевіча, ды так і астаўся ажно дагэтуль — „дзеля парадку“. Трэба думаць, што агульны сход усё новае жыцьцё ў гэту важную культурную ўстанову, якая павінна рабіць вялікую работу.

✕ **„Згодна з запаведзяй“.** Як нас паведамляюць, пры галасаваньні ў Сойме аб асыгноўцы 200.000 злотых на гмах беларускае гімназіі і бурсы ў Навагрудку — пасьлы клюбу „Змаганьне“ дружна галасавалі проці гэтае асыгноўкі! Так, як і заявілі наперад паны пасьлы Дварчанін і Гаўрылік у сісьне да камітэту будовы гмаху...

✕ **Інстытут дзеля дасьледаў Усходняй Эўропы ў Вільні.** Гэтымі днямі ў Вільні мае адчыніцца новая навуковая ўстанова — інстытут дзеля дасьледаў Усходняй Эўропы. Інстытут мае вельмі шырокія задачы. Пры інстытуце мае быць арганізавана вышэйшая школа палітычных навук, куды можна будзе паступаць, маючы матуру. Інстытут мае ўсебакова вывучаць тэрыторыю, прыроду, экономіку, палітычнае і культурна-нацыянальнае жыцьцё народаў Усх. Эўропы, акія жывуць на між морамі Чорным і Балтыцкім.

Інстытут мае згуртаваць, як дакладваюць нядаўна праф. Эрэнкройц, найлепшыя польскія сілы — з усіх унівэрсытэтаў Польшчы, а таксама палітычных дзеячоў—паляноў Віленшчыны і іншых „крэсаў“. Інстытут мае такім чынам, дапаўняць віленскі Унівэрсытэт, які, як ведама, зусім ня цікавіцца гэтымі справамі і ня мае нават ніводнай катэдры для вывучэньня напольскіх народаў у Польшчы, ня кажучы аб нейкай усходняй Эўропе.

✕ **Аб „Лемантару“ Любіч-Маеўская.** Як даведываемся, дружны адпор, дадзены грамадзянствам усіх кірункаў спробе міністра Чэрвінскага накінуць беларусам польскае пісьмо, дзеля чаго і былі выданы гэны аслаўлены „Лемантар“ Любіч-Маеўская, — не прайшоў бяз сьледу. Міністэрства за гадала „перагледзець“ гэны „Лемантар“ і ўжо, як кажуць, не настойвае на польскім пісьме, а гатова ласкава дапусьціць зьбеларушчаную лацінку (č, š, ž, ŭ, v). Але беларускае грамадзянства не павінна на гэтым супакоіцца і рашуча дабівацца, каб у „беларускіх“ школах не адымалі ключа да ўсіх скарбаў беларускае культуры, зьмешчаных у кніжках, друкаваных „гражданкай“. Кожнае

беларускае дзіця мусіць навучыцца чытаць „гражданкай“, і гэта навука мусіць быць давана ў школе.

Ад гэтага дамаганьня беларускае грамадзянства адступіцца ні ў якім выпадку ня можа.

× **Лёс беларускага Адрыўнога Календара на 1930 год.** Выданы грам. А. Войцікам адрыўны календар на 1930 год з вельмі добра апрацаваным і багатым зьместам у ліку 14.000 экз., як ведама, аказаўся сканфіскаваным адміністрацыйнымі уладамі. Справа гэта перайшла ў суд, куды выдавец прадставіў доказы таго, што ўсе тыя карткі, якія прызнаны „праступнымі“, зьмяшчаюць перадрукі з легальных, дапушчаных у Польшчы і пераважна тут друкаваных выданьняў. Ня гледзячы на гэта, справа зацягіваецца, а калі канфіскацыя і будзе (як трэ спадзявацца!) зьнята судом, дык календар на гэты год будзе ўжо спозьнены, і ўся вялікая праца на выданьне яго прападзе марна...

Карэспандэнцыі.

Наш каапэратыў.

(М. Сьпягла, Вялейскага пав.).

З вялікім трудам удалося адкрыць тут каапэратыў, якому ўсімі сіламі перашкаджаець усім ведамы тут гандляр пан Блізьнюк, які са сваей марнай крамкі так разжыўся, што пабудаваў мураваны дом з страхой жалезнай ды мае вялізарную краму, у каторай поўна тавару. Блізьнюк частуець гарэлкай кожнага, хто не запішацца ў каапэратыў, а запісаўшагася ня толькі не частуець, а нават на адзін грош ня дасьць тавару на крэдыт, а нават і за грошы, як ня даў селядцоў на куцьцю аднаму сябру каапэратыву.

Як ня было каапэратыву, то да яго ў краму валіў народ, браў тавар, плаціў, колькі ён хацеў, рэшта запісывалася на даўгасрочныя крэдыты, аддавалася пасьля з плачам—свіньнямі, дабром і іншым дабыткам, а ён нават асьмеліваўся гаварыць, што „скора прымусіць мужыкоў служыць дзела“. Але вось фартуна зьмянілася: заместа служыць дзела крамніку, згуртаваліся людцы, сабраліся і пастанавілі адкрыць сваю ўласную краму—каапэратыўную, у якой адразу ўгледзілі, што чуць не напалову таньней каштуець у каапэратыве. Пайшлі ўсе ў каапэратыў, запісываюцца, хто толькі можаць, і апрача радні Блізьнюка ды любіцеляў гарэлкі мала хто астаўся з ім у хаўрусе.

Збаўляець цэны і Блізьнюк, баючыся каапэратыўнага бізуна, хоць і даказывае, што ў каапэратыве горшы тавар, што не так пахнець, бо ў яго аж на 20 грошаў кусок мыла да гэтага часу даражэй пахнуў.

Ня так шмат часу прайшло, як стаў гандляром гэты Блізьнюк, а вось ужо ён асьмеліваецца іcьці процiў сваіх-жа братоў, якія стараюцца вызваліцца ўласнымі сіламі з яго дабрадзейных лапаў; а так нядаўна езьдзіў мальдавацца на пастарунак за свае пагляды рэвалюцыйныя. Зьмяняецца час, але, відаць, зьменіцца і выгляд крамы купца, бо кожны дзень радзеюць рады яго прыяцеляў, а каапэратыўная крама часта не ўмяшчаець у сабе купцоў. Не стае толькі тытуну, але часам, пры дапамове добрых людзей, дастанім і тытун і патрапім даказаць сяляцтву карысьць каапэрацыі.

Іжанцам радзім узяцца таксама за каапэрат. справу шчырэй, а тады не ў забаве будзеце мець каапэратыў, а мы будзем дапамагаць вам усім, як суседзі. Толькі не забудзьцеся, што ўводзіць у справы каапэрацыі гандляроў, якія самі не патрапяць гандляваць, гэта ня можна і для вас згубна.

Сьпягельскі Каапэратыўшчык.

„Самаўрад“.

(Гарадзіская гм. Баранавіцкага пав).

У канцы мінулага году быў звольнены войт нашай гміны Л. Шутовіч, які быў войтам ад 1927 году і адзначаўся, як добры працаўнік гміны. 4 студзеня с. г. на сабраньні рады гміннай прысутны там Староста загадаў зрабіць выбары новага войта. Пераважнай большасьцю галасоў радных беларусаў быў выбраны ізноў той-ж Л. Шутовіч. Староста на месцы ўняважніў выбары. Паноўна выбраным аказаўся грам. А. Палуянчык, беларус, з в. Навасёлкі. На заступніка абраны гр. В. Клімко... Аднак, і да гэтага часу Староста выбараў не зацьвярдзіў, і гмінай кіруе назначаны ім войт, асаднік Сандак.

Аднак лічыцца п. староста з праўнымі пастановамі рады гміннай, як бачыць маем мы самаўрад, але гэта толькі „самаўрад“ п. п. старостаў!

У. Т.

Пакрыўджаныя сяляне.

(Вёска Хлюпічы, Жухавіцкай воласьці, Стаўпецкага Павету).

У нашай вёсцы быў выбраны солтыс яшчэ ў леташнім годзе ў гэтую пору. Вось, цяпер у нас былі перавыбары. Прыехаў да нас выбіраць Солтыса, ня сам войт, а прыслаў нейкага свайго сэквэстратара, якога ў нас лішне добра ўжо ведаюць і называюць Ганчаром. А ведаюць яго, бо ён у нас забраў нават шмат авец, а то нават на Вадохрышча з солтысам адарвалі замок ад хлява і забралі кабылу за падаткі, тагды, як ня было нікога ўдома, усе былі ў царкве. А колькі там было падаткаў за чатыры дзесяціны за адзін год? Дык-жа і затыя трэ было браць кабылу!

Прыехаўшы гэты сэквэстратар да солтыса, добра сам „начаставаўся“ і напаілі яшчэ чалавек колькі, і тыя, прышоўшы на сход, крычалі каб стары солтыс, быў ізноў. Чалавек з дзесяць крыкнулі, а той „Ганчар“ і напісаў, што стары. А восемдзесят чалавек крычалі новага солтыса, дык ён сказаў, што гэта дзеці крычаць, а яны ня маюць голасу!

Мы ня маем голасу бо ня пілі яго гарэлкі. Але мы асталіся гэтым нездаволеныя і напісалі паданьне да старосты.

Сляза Хлюпічаніна.

Усячына.

Ліга Народаў у аддзеле народнага дабрабыту распрацоўвае проект аб зьмене календара. З першага студзеня 1933 г. быццам мае быць уведзяны гэты новы калiндар. Год будзе мець 13 месяцаў, месяц 28 дзён. 13-ты месяц будзе мець назоў „сонячнага месяцу“ і ўстаўлены паміж чэрвянем і ліпнем. Гэткі каляндар асабліва мае быць выгодным у гандлёвым сьвеце. Гэтакім чынам ня толькі займаюцца справай рэформы каляндара бальшавікі але й Ліга Народаў.

—·—

Фільм у апошнія гады заваяваў сабе першараднае мейсца сярод грамадзянства цэлага сьвету. Кіна сталася адным з найвялікшых фактараў разрыўкі для шырокіх масаў грамадзянства пасьля дзеннае працы. Аб узгадаваўчым мамэнце фільму ўжо шмат пісалася й істнуе вялізарная літэратура. Ніжэй падаем некалькі цікавых лічбаў з фільмовае прадукцыі на цэлым сьвеце.

Агулам на ўсім сьвеце ёсьць 57.600 кінэматографаў. Адно толькі ў Амэрыцы 25,000 кіно з 8 мільлёнамі мейсцаў для глядзельнікаў. Пры мантажу фільмаў у розных фірмах занята ў Амэрыцы 250.000 рабочых і 30.000 артыстаў. У Эўропе на першым мейсцы па лічбе кіно стаіць Нямеччына (5.000), далей—Францыя й Англія (па 4.000), Італія, Гішпанія і СССР (па 2.000), Швэцыя (1.300), Чэхаславачына (1.000) і г. д. У Эўропе найболей продукцыя вытворчая прыпадае на Ангельшчыну, потым Нямеччыну й Францыю. Гожа адзначыць, што і ў Рад. Беларусі ў апошнія гады пачынае інтэнсыўна працаваць фільмовае таварыства. Зьявіўся рад фільмаў беларускага зьместу („Лясная быль“, „Кастусь Каліноўскі“ ды інш.). Нажаль нацыянальны беларускі элемэнт радавая ўлада імкнецца выціснуць на карысьць сацыяльнага элемэнту, ці, лепей кажучы, скарыстаць для свае камуністычнае прапаганды. Беларускія фільмы часта дэманструюцца й па замежамі БССР як напр. Ліцьве, Украіне й нават—паўднёвай Амэрыцы.

—·—

Сучасны літоўскі ўнівэрсытэт у Коўні, які ўступае ў 9-ую гадовіну (заснованы 16.II. 1922) налічвае 4.029 студэнтаў. Паводле нацыянальнасьці: літоўцаў—2.678, жыдоў—1.070. палякаў—85, расейцаў — 58, немцаў—30 і г. д. Прафэсарскі пэрсанал складае лічбу 313. Унівэрсытэт мае ўсе факультэты й унівэрсытэцкую бібліатэку з 70.000 кніг. Па тэмпу свайго разьвіцьця ковенскі ўнівэрсытэт мае шмат аналёгічнага менскаму ўнівэрсытэту.

Паштовая скрынка.

Ад наступных асоб грошы атрымалі: Сеўрук Ольга—2 зл., Савашэвіч Александар—1 зл. 50 гр., Шабан Антон—2 зл., Жвікевіч Янка—2 зл., Чурыла Язэп—4 зл., Косьцевіч Макар—3 зл. 50 гр., Сьцепаньчык Васіль—1 зл. 50 гр., Васільчык Трахім—2 зл., Барысёнак Мікалай—3 зл. 50 гр., Балай Янка—3 зл.

(Працяг у наступным нумары).

Бібліаграфія.

Кніжня для моладзі № 2 Беларускія (Крывіцкія) казкі № I (Каваль, Зьмеј, Рымша), Вільня. 1929. Друк „Lux“.

Жыхары Беларускага Палесься, м. б., самае „нярухомае“ з усіх плямёнаў у Эўропе. — Як дапускае акад. Карскі, гэта—патомкі яшчэ гэрадотаўскіх „будынаў“.

Пасеўшы ў глушы векавых балотаў і лясоў, — воддаль ад вялікіх гістарычных шляхоў, паляшукі лічацца найбольш адсталым пляменьнем беларускім. Але ўсё гэта не перашкодзіла паляшуком стварыць цудоўныя творы народнага мастацтва, поўныя ня толькі высокай паэзіі, але і глыбокай жыцьцёвай, маральнай, філязофскай і — як гэта ні дзіўна — сацыяльна-палітычнай мудрасьці.

Асабліва выдаюцца красой і мудрасьцяй **Казкі** паляшукоў.

Наагул, казкі беларускага народу — яркі доказ высокай даравітасьці яго.—Запраўды, — няведама, ці ёсьць у сьвеце народ, які-б зложыў столькі казак, як народ беларускі! З вялізарныя томы белар. казак сабраны ведамым Раманавым (III, IV і V томы яго „Белар. Зборн.“), 2 томы выданы Федароўскім; ня кажым ужо аб больш дробных зборках дый аб масе казак, параскіданых па інш. выданьнях. Паводле падрахунку Саўчанкі, усяго на Беларусі **запісана** каля 1500 вар'янтаў казак!

З найбольш цэннымі па навуковаму способу запісу і па матэр'ялу — зьяўляюцца мясцовыя зборнікі ведамага этнографа А. К. Сержпутоўскага. Першы з іх—„Сказкі і разсказы бѣлоруссов-полешуков“ выйшаў у СПБ у 1911 г. Другі — „Казкі і апавяданьні беларусаў з Слуцкага павету“ выданы Ін. Бел. Культам у Менску ў 1926 г.

Кніжка № 2 беларускіх казак, выданая „Кніжняй для Моладзі“, зьмяшчае 6 казак з I зборніку Сержпутоўскага, як можна думаць, распачынае цэлую сэрыю далейшых №№, сэрыю, якая мае мэтай, так сказаць, змабілізаваць, ці—пусьціць у рух гэты вялізарны капітал векавой, народнай красы і мудрасьці, які такімі запаленымі, ахвярнымі зьбіральнікамі, як вышэй пералічаныя вучоныя, быў адратаваны ад загубы і зложаны ў скарбніцы — ў вялізарныя і дарагія выданьні, недаступныя для народу. Бо-ж трэба прызнаць, што народнае творства—пад націскам новага жыцьця — з яго новымі бедамі, новым шпаркім тэмпам, новымі думкамі—больш рацыянальнага сьветапагляду — **гіне**; забываецца нават і тое, што калісь было створана. А з гэтым народным мастацкім творствам гіне і лучнасьць новых пакаленьняў з найглыбейшымі хваравамі народнага духа, з векавымі карэньнямі яго нацыянальнай істоты—асновы, на якой расцьвітаюць найдаражэйшыя краскі непахільнага нацыянальнага самапачуцьця і сьведамасьці народу, крыніцы арыгінальнага творства яго мастакоў... Дык трэба асабліва ўдзячна прывітаць думку выдаўца зборнікаў белар. казак—вярнуць ізноў у народ—яго моладзі—гэты векавы капітал народнай красы і мудрасьці, але вярнуць—у відзе даступных, бо танных, невялічкіх зборнічкаў.

Але—што яшчэ трэба асабліва падчыркнуць — першая кніжка казак выдана так, што зьяўляецца гэтае выданьне запраўдным здарэньнем у разьвіцьці беларускага друку. Такіх мастацкіх выданьняў яшчэ ня ведала сярмяжная Беларусь. Нават найлепшым мастацкім выданьням у Менску, дзе не шкадуюць грошаў, энэргіі—і працы мастакоў дзеля беларускае кніжкі, не ўступае гэтае выданьне. Асабліва мастацкай аздобай зборніку зьяўляюцца каляровыя абразкі вельмі здольнага мастака Горыда.

Трэба пажадаць — з аднаго боку — пашырэньня кніжкі сярод маладых чытачоў, а з другога боку—далейшых кніжак сэрыі. Бо-ж казак ёсьць столькі, што толькі выдавай. А сярод іх такія пэрлы нават філязофічнай,—сацыяльна-палітычнай мудрасьці, як — казка: „З чаго ліха на сьвеце“... **М—а.**

Ад Рэдакцыі. Зьмяшчаючы гэту рэцэнзію, мусім усё-ж адзначыць, што выбраныя з зборніку Сержпутоўскага народныя казкі пададзены выдаўцом не ў арыгінальным выглядзе, а з значнымі пераробкамі ў мове, далёка не заўсёды ўдатнымі (прыкладам: „цэсар“— замест „цар“ і інш.).

ПАВАЖАНЫЯ ГРАМАДЗЯНЕ!

Хто ня прыслаў грошы на падпіску і ня зробіць гэтага да канца месяца, тым будзе спынена высылка газэты.

Адміністрацыя.

Беларуская Кнігарня

Беларускага Выдавецкага Таварыства

(Вільня, Вострабрамская вул. № I).

суліць наступныя кніжкі:

Літэратура і крытыка.

(Працяг).

Дамарослы Я. „Аматарскі зборнік“ лірычных твораў, сялянак, поэмаў, гумарыстыкі і элегій. Сшыток I. Выданьне I-ае. Вільня—1929 год. Выдав. Харытановіча Я. Старонак 31. Цана 65 гр.

Дзяргач. „Тыпы Палесься“. Абразкі і легенды. Вільня—1924 г. Выд. Адбітка газэты „Грамадзкі Голас“. Старонак 129. Цана 1 зл.

Додэ Альфонс. „Сэкрэт Дзядзькі Карніля“ і інш. франц. творы ў перакладах. Вільня—1927 г. Выд. Т-ва Пагоня. Старонак 57. Цана 30 гр

Друцкі-Подбэрэзкі Б. „Байкі, гумар, сатыра“. Сшыток I і II. Вільня—1928 г. Віленскае Выдав. Б. Клецкіна. Старонак 64. Цана 1 зл. 20 гр..

Дыфоў Д. „Робінзон Крузо“. Часьць першая. Пераклаў Я. Станкевіч, Выданьне I-ае. Вільня—1929 г. Выд. Станкевіча Янкі. Старонак 96. Цана 1 зл. 70 гр.

Дыямэнты Беларускага прыгожага пісьменства. № I. Кіяў—1919 год. Беларускае Выд. „Зорка“. Стар. 84. Цана 2 зл. 50 гр.

Жылка Уладзімір. „Уяўленьне“. Вільня—1923 г. Выд. „Новага жыцьця“. Стар. 23. Цана 40 гр.

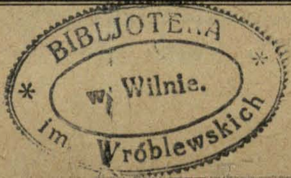
Жылка Уладзімір. „На ростані“, вершы. Вільня—1924 год. Віленскае Бел. Выд. Т-ва. Старонак 46. Цана 50 гр.

Ziaziula A. (ks. A. Astramovič). „Aleněyna Wiasielle“. Wilnia—1923 hod. Wyd. „Krynicy“. Star. 27. Цана 35 гр.

Ziaziula A. „Z rodnaha zahonu“. Wiasna. Wilnia. Wyd. „Biełarusa“. Star. 32. Цана 60гр.

(Працяг будзе).

Рэдактар-Выдавец: **М. Сіняўскі.**

Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.